

MATEUSZ KAMIONKA*

Sumski Uniwersytet Państwowy, Sumy, Ukraina

ROSYJSKA WOJNA HYBRYDOWA W MEDIACH SPOŁECZNOŚCIOWYCH NA PRZYKŁADZIE PORTALU FACEBOOK

RUSSIAN HYBRID WAR IN SOCIAL MEDIA ON THE EXAMPLE OF FACEBOOK

ABSTRAKT: Społeczeństwa Europy (szczególnie młodzież) od dłuższego czasu stały się ofiarą wojny hybrydowej, jaka została nieoficjalnie wypowiedziana im przez Federację Rosyjską. Szczególnie ważne jest to obecnie, gdy dziewiąty miesiąc trwa totalna wojna między Ukrainą a Rosją. To właśnie rządy krajów zachodnich z poparciem ich społeczeństw wspierają Ukraińców. W artykule autor pragnie przybliżyć mechanizm narracji propagandowej, jaki uwidacznia się w Internecie na przykładzie portalu społecznościowego Facebook. Analiza postów pomoże określić główne narracje propagandowe oraz pokaże sposób, w jaki wpływa na użytkowników wirtualnej rzeczywistości. Wyniki mogą potwierdzić tezy związane z zewnętrznym wpływem na kolektywną świadomość Europejczyków, a przy tym analiza jest istotnym wstępem do przyszłych szerszych badań.

SŁOWA KLUCZOWE: Ukraina, młodzież, media społecznościowe, wojna hybrydowa, bezpieczeństwo w Internecie.

ABSTRACT: The societies of Europe (mostly youth) have long been victims of the Hybrid War declared unofficial by the Russian Federation. It is especially important today when the total war between Ukraine and Russia has been going on for 9 months, and it is the governments of Western countries with the support of their societies that support the Ukrainians. In the article, the author would like to present the mechanism of propaganda narrative on the Internet on the example of the Facebook social networking site. The analysis of the posts will help to define the main propaganda narratives and show how it is supposed to influence the internet users. The results

* dr Mateusz Kamionka, Sumy State University, Sumy, Ukraine

 <https://orcid.org/0000-0002-7316-145X>, mattkamionka@gmail.com

Copyright (c) 2023 Mateusz Kamionka. This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.

can confirm the theses related to the external influence on the collective consciousness of Europeans, and at the same time the analysis is an interesting introduction to future broader research.

KEYWORDS: Ukraine, youth, Social Media, Hybrid War, Internet security.

WPROWADZENIE

24 lutego 2022 roku rozpoczął się nowy rozdział „totalnej”¹ wojny, w Ukrainie nazywaną „*Полномасштабная Война*” (ang. *full-scale war*). Atak wojsk rosyjskich na niemal całym odcinku granicy Ukrainy pokazał, że Federacja Rosyjska od dłuższego czasu planowała agresję zbrojną. W Internecie również przygotowywano „front” walki informacyjnej. Działalność Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej i powiązanych z nią służb w przestrzeni internetowej nie jest czymś nowym, i było już analizowane w dyskursie naukowym². Po rozpoczęciu wojny totalnej, i wsparciu jakie otrzymała Ukraina od zachodnich państw, dla Rosji priorytetem zostało zmienienie nastrojów proukraińskich wśród zachodnich społeczeństw. Szczególnie wśród użytkowników mediów społecznościowych, młodzieży i młodych dorosłych. Na Kremlu nie spodziewano się, że zarówno uchodźcy z Ukrainy – w wręcz nieograniczonej liczbie – odnajdą schronienie w Europie Centralnej i Zachodniej. Nie brano także pod uwagę transferu uzbrojenia, jakie zaczęło płynąć do Ukrainy od jej zachodnich partnerów. Zaczęto więc zwiększać nacisk propagandowy na zachodnie społeczeństwa, aby stworzyć w nich poczucie zagrożenia, niepewności i nastawić negatywnie zarówno do Ukrainy jak i do rządów ją wspierających.

W artykule zostaną przeanalizowane posty internetowe opublikowane na platformie Facebook dotyczące ważonego w kontekście tematu wydarzenia, mianowicie uznanie Federacji Rosyjskiej przez Parlament Europejski Mianem „Państwa Terrorystycznego”. Analiza będzie posiadała podłoże interdyscyplinarne – zarówno w reakcji na poszczególne posty, jak i autorów komentujących poszczególne wpisy. Wyniki pozwolą odpowiedzieć na pytanie, czy istnieje bezpośrednia zależność między tak zwanymi „fejk kontami”³ i „kupionymi komentarzami”, a propagandą antyukraińską w zachodniej przestrzeni internetowej. Warto podkreślić, że temat wpływu propagandy w mediach społecznościowych jest w literaturze specjalistycznej nielicznie omawiany, często nie dostrzega się zagrożenia, jakie tworzy konflikt hybrydowy, zarówno w

¹ Dla potrzeb artykułu wydarzenia po 24 lutego 2022 roku nazywano „wojną totalną”, aby odróżnić je od sytuacji roku 2014 kiedy to rozpoczął się konflikt zbrojny między Ukrainą i Rosją.

² Szerzej, S. Svetoka, *Social Media as a Tool of Hybrid Warfare*, NATO Strategic Communications Centre of Excellence, Riga 2016.

³ kontami nieprawdziwymi jakie potencjalnie mogą być stworzone tylko do wali hybrydowej w Internecie.

takich portalach, jak Facebook czy Twitter, ale też szczególnie pod kątem bezpieczeństwa młodzieży na Instagramie i Tik-Toku. Skutkami braku ostrożności może być zmanipulowanie społeczeństwa, czy nawet wywołanie rewolucji i obalenie urzędującej władzy. Według aktualnych danych z 2022 roku, w Polsce z mediów społecznościowych korzysta 83% obywateli powyżej 13. roku życia, zaś z samego najpopularniejszego serwisu Facebook – około 17,65 miliona osób⁴. Dla porównania warto dodać, że telewizję ogląda w Polsce tylko 6,878 mln mieszkańców⁵. Liczby te pokazują, jak wielki potencjał dla rozpowszechnienia manipulacji może zostać wykorzystany przez media społecznościowe w Polsce. Analogiczną sytuację można zauważyć także w innych krajach europejskich. Powoduje to, że to właśnie w portalach internetowych znajduje się największy potencjał do wpływu na społeczeństwo. Warto zauważyć, że jest to też nie tylko stosunkowo tanie rozwiązanie, porównując je do kosztów uzbrojenia frontowego, ale również internet przede wszystkim nie wymaga długiego i kosztownego treningu dla „żołnierzy”. Niejednokrotnie wystarczy elementarna wiedza o danym portalu społecznościowym, pomoc studentów na tak zwanych „farmach trolli” czy „zakup” użytkowników w krajach globalnego południa.

WOJNA HYBRYDOWA W MEDIACH SPOŁECZNOŚCIOWYCH

Pojęcie wojny cybernetycznej jest znacznie szersze według Richarda A. Clarke'a, byłego amerykańskiego koordynatora ds. bezpieczeństwa, ochrony infrastruktury i zwalczania terroryzmu oraz współautora bestsellerowej książki pod tytułem *Cyber War: The Next Threat to National Security and What to Do About It*, cyberwojna definiowana jest jako „działania podmiotu państwowego mające na celu penetrację sieci komputerowej lub sieci internetowej innego państwa, w celu powodowania szkód lub zakłóceń”⁶. Według Jeffrey'a Carra, specyficzne narzędzia ofensywnej i defensywnej wojny informacyjnej obejmuje cztery narzędzia (fizyczne zniszczenie, dominacja widma spektroskopowego, wojna w sieci komputerowych oraz manipulacja psychologiczna), wśród których w kontekście artykułu najbardziej interesujące jest ostatnie narzędzie, to jest manipulacja psychologiczna, czyli dosłownie propaganda⁷.

⁴ *Internet i Social Media w Polsce 2022 – raport*, <https://empemedia.pl/internet-i-social-media-w-polsce-2022-raport/>

⁵ J. Reisner, *Informacja o Widowni Telewizyjnej W Polsce w I Kwartale 2021 Roku*, Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, departament monitoringu, Warszawa 2021

⁶ R. A. Clarke, *Cyber War. The Next Threat to National Security and What to Do About It*, 2010, s. 6.

⁷ J. Carr, *Inside Cyber Warfare. Mapping the Cyber Underworld*, O'Reilly 2nd edition, 2012.

Manipulacja wykorzystywana jest w portalach społecznościowych, które dzielą się na sześć kategorii. Do nich należą:

1. Portale pozwalające na poznanie się online. Przykładami są Facebook.com i LinkedIn.com, academia.edu.
2. Zakładki do witryn. Platformy, które pozwalają użytkownikom zapisywać, organizować i zarządzać linkami do zasobów w Internecie. Przykład: Pinterest.
3. Wiadomości społeczne. Społeczności, które umożliwiają użytkownikom tworzenie treści w postaci wiadomości, przesyłanie artykułów z wiadomościami, filmów, zdjęć i dzielenia się z innymi użytkownikami. Głosowanie określa, która treść będzie najbardziej widoczna dla użytkowników. Przykład: Digg.com, Snob.ru, wykop.pl.
4. Udostępnianie multimediiów. Usługi umożliwiające użytkownikom przesyłanie i udostępnianie filmów oraz zdjęć. Przykład: Youtube.com i Vimeo.com.
5. Mikroblogowanie. Usługa zapewniająca platformę dla krótkich wiadomości, aktualizacji, które są widoczne dla każdego, kto zasubskrybował nadawcę wiadomości. Przykład: Twitter.
6. Portale hybrydowe, jakie łączą różne aspekty powyższych kategorii, np. społecznościowe, ale zarazem związane z udostępnianiem wideo, przykładem jest TikTok.

Warto też przybliżyć definicję samej wojny hybrydowej, jaką Daniel T. Lasica określa jako „hybrydowość wojny jako kombinację strategii i taktyki ukierunkowane na różne typy działań zbrojnych”⁸. Artur Gruszczak natomiast definiuje ją jako „dążenie do maksymalnej zbieżności i synchronizacji metod, środków oraz sposobów prowadzenia operacji militarnych i pozamilitarnych w celu zwiększenia efektu synergii”⁹. Warto pamiętać, że samo pojęcie „działania hybrydowe” oraz „wojna hybrydowa” pojawiły się już w 2002 r. w artykule Williama J. Nemetha pod tytułem *Future war and Chechnya: A case for hybrid warfare*. Autor analizował wojnę rosyjsko-czeczeńską, a powyższe definicje stosował do opisu strategii walk bojowników czeczeńskich¹⁰. Nie ulega jednak wątpliwości, że pojęcie „wojny hybrydowej” rozwijane było zarówno przez zachodnich – Franka G. Hoffmana¹¹, jak i wschodnich teoretyków wojskowości,

⁸ D.T. Lasica, *Strategic Implications of Hybrid War: A theory of victory*, Fort Leavenworth 2009, s. 11

⁹ A. Gruszczak, *Hybrydowość współczesnych wojen – analiza krytyczna*, [w:] *Asymetria i hybrydowość – stare armie wobec nowych konfliktów*, red. W. Sokała, B. Zapala, Warszawa 2011, s.12.

¹⁰ W.J. Nemeth, *Future war and Chechnya: A case for hybrid warfare*, Monterey, CA 2002, http://calhoun.nps.edu/bitstream/handle/10945/5865/02Jun_Nemeth.pdf?sequence=1

¹¹ F.G. Hoffman, *Conflict in the 21st century: Rise of the Hybrid Wars*, Arlington 2007, http://www.potomac institute.org/images/stories/publications/potomac_hybridwar_0108.pdf

jak na przykład jednego z dowódców „Specjalnej Wojennej Operacji” gen. Walerego Gierasimowa „*Ценность науки в предвидении*” (Znaczenie nauki w przewidywaniu)¹².

Konflikt na Ukrainie udowadnia, że prawdopodobnie na niektóre aspekty skutków konwencjonalnej agresji przygotowywano odpowiednie mechanizmy manipulacji. Przykładem może być internetowa kampania antyimigracyjna, jaka mogła mieć na celu zbudowanie niechęci do potencjalnych uchodźców wojennych, budowanie historycznych konfliktów, jakie miały na celu obniżenie poparcia dla pomocy Ukrainie społeczeństw zachodnich, czy w końcu liczne kampanie antyszczepionkowe, które miały dyskredytować rządy europejskich krajów. Wszystkie te aspekty stworzyły grunt do antyukraińskiej retoryki, szczególnie w mediach społecznościowych, tworząc „cyberspołeczny hejt”, co można określić jako wcześniejsze przygotowanie społeczeństwa danego kraju do automatycznej negatywnej reakcji na dane wydarzenia międzynarodowe. Działanie to wiąże się z obarczaniem i budowaniem negatywnej narracji w komentarzach i reakcjach¹³ na poszczególne wydarzenia w internetowej przestrzeni. Szczególną rolę w cyberspołecznym hejcie odgrywają tak zwani trolle, których istnienie oraz działalność nie jest pojęciem nowym w internecie. Jednakże od czasów konfliktu ukraińsko-rosyjskiego, jest to jedno z największych zagrożeń dla stabilności społeczeństw, które mogą stać się celem ataku. Zagrożenie będzie narastać, ponieważ nie tylko zwiększa się ilość użytkowników mediów społecznościowych, ale też to właśnie z tych portali społeczeństwo czerpie informacje, na przykład o rosyjsko-ukraińskiej wojnie totalnej. Należy też podkreślić, że samo pojęcie trolla internetowego nie powinno zawężać się jedynie do kont wykorzystywanych do celu hejtu internetowego, a również do kont, jakie są z jednej strony autentyczne (posiadające zdjęcia, inne informacje), ale z drugiej – pełnią tę samą funkcję dezinformacyjną.

METODOLOGIA

W artykule zostaną przeanalizowane wybrane posty informujące o uchwale Parlamentu Europejskiego z dn. 23.11.2022 roku określającej Federację Rosyjską „krajem sponsorującym terroryzm”. Wybór nie był przypadkowy. Jest to mianowicie jeden z typowych postów, jakie

¹² В. Герасимов, *Ценность науки в предвидении*, „Военно-промышленный курьер” z 27 II 2013 г., <http://www.vpk-news.ru/articles/14632>, tłumaczenie na język angielski, <https://inmoscowsshadows.wordpress.com/2014/07/06/the-gerasimov-doctrine-and-russian-non-linear-war/>

¹³ Szerzej: S. Svetoka, *Social Media as a Tool of Hybrid Warfare*. NATO Strategic Communications Centre of Excellence, Riga 2016 ; D. Jachyra, *Trollowanie – Antyspołeczne Zachowania w Internecie, Sposoby Wykrywania i Obrony*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego Nr 656 Studia Informatica”, Nr 28, Szczecin 2011.

potencjalnie mogą być celem ataków z zewnątrz z obszaru wspólnoty europejskiej, ale też wewnętrznej krytyki społeczeństw zachodnich. Biorąc pod uwagę wnikliwą analizę każdego profilu komentującego dany post pod kryterium wieku, pochodzenia, języka jakim został napisany post, potencjalnej autentyczności konta, i kryterium komentarza pozytywny/negatywny, autor artykułu ograniczy się do:

- Oficjalnego Postu Parlamentu Europejskiego z dnia 23 listopada 2022 roku, godz. 18.55¹⁴.
- Postu agencji informacyjnej Euronews English z dnia 23 listopada 2022 roku, godz. 12.19¹⁵.
- Postu amerykańskiej agencji informacyjnej ABC News z dnia 23 listopada 2022 roku, godz. 13.16¹⁶.

Część z profili użytkowników będzie niemożliwych do weryfikacji, dlatego też autor zastosuje kryterium prawdopodobieństwa, do którego będzie dołączony odpowiedni komentarz. Dobór pozwolić będzie nie tylko do analizy elementarnego – bazowego postu opublikowanego przez Parlament Europejskie, ale również artykułów prasowych o rezolucji w jednych z największych serwisów informacyjnych w UE i USA. Warto też podkreślić, że część komentarzy mogła zostać usunięta przez administrację badanych kont za pogwałcenie regulaminu, biorąc jednak pod uwagę, że nie mają one długiego wpływu na odbiorców postów nie będą badane. Analiza została przeprowadzona 27 listopada 2022 roku, dokładnie 4 dni po publikacji postów, data ta nie jest przypadkowa. Posty w przestrzeni internetowej na portalu Facebook, szybko tracą swoją aktualność i są „zapominane” przez użytkowników. W konsekwencji autor zdecydował przeprowadzić analizę pod koniec tygodnia, w jakim opublikowano post, ponieważ weekend to również okres najmniejszej aktywności

¹⁴

<https://www.facebook.com/europeanparliament/posts/pfbid0k2HiSKMWYGRcKNNFdQkGm6DEFCLo6pnaqx1KaVH11NKiZNDQnQFHizLkCsz2tm86l>

¹⁵

<https://www.facebook.com/page/101402598109/search/?q=Russia%20is%20a%20state%20sponsor%20of%20terrorism>

¹⁶

https://l.facebook.com/l.php?u=https%3A%2F%2Fabcn.ws%2F3Vkt31h%3Ffbclid%3DIwAR2F3E1RmQfNF97BjELZ45dSZRINUKo1UcCB6sLXbvIbqBM_q-3s2v4EI6c&h=AT0E8XFfcYUIUcPsrGxwWcJvoX1ZH5EYD5PsspEugkbCdG3z0dcBjszVamr-0b3AMt8-9pdJvsYd2Xl3xHkVgM1Ds96mYWZ8p5LIBfq4C81S-HE7letuYaNnmLjCavh8uZcO

użytkowników portali społecznościowych i jest logicznym końcem „popularności” danej informacji¹⁷.

WYNIKI

Na początku warto przeanalizować liczbowe wyniki jakie osiągnęły poszczególne wpisy. Największym powodzeniem cieszył się „oryginalny” post opublikowany przez Parlament Europejski. Nie ulega wątpliwości, że był to punkt odniesienia dla agencji prasowych, jakie powiełały rezolucje brukselską. Co ciekawe, trudno znaleźć ślad powyższej informacji na portalu społecznościowym. Po wpisaniu szukanej frazy w wyszukiwarce Facebook, najczęściej wykazywane są proukraińskie media czy profile. Przyczyną może być to, że akurat post udostępniony przez Parlament Europejski cieszy się takim powodzeniem. Dodatkowym dowodem na to jest liczba udostępnień postu – wynosząca 652 udostępnienia (post udostępniła na przykład Ambasada RP w Wietnamie). Warto podkreślić, że w dniu publikacji postu odbył się atak cybernetyczny (rozproszona odmowa dostępu do usługi, ang. *Distributed Denial of Service- DDoS*) na sieci Parlamentu Europejskiego¹⁸. W rezultacie administratorzy profilu umieścili grafikę rezolucji w komentarzu pod postem, ponieważ nie działał link do strony umieszczony uprzednio w poście. Sytuacja ta świadczy o tym, że był to świadomie przygotowany atak, zarówno cybernetyczny na serwery Parlamentu, jak i cyberspołecznego hejtu jaki rozlał się w komentarzach pod postem. W analizowanym wpisie, który został oficjalnie udostępniony 23 listopada 2022 roku o godz. 18.55. przez zweryfikowane konto Parlamentu Europejskiego, można doszukać się wielu komentarzy, jakie mogą świadczyć o konflikcie odbywającym się również w świecie wirtualnym.

W negatywnych komentarzach powtarzają się podobne argumenty:

1. Dlaczego za państwo wspierające terroryzm nie uznaje się USA, Izraela, Arabii Saudyjskiej, Wielkiej Brytanii, Turcji *et cetera*.

¹⁷ Kiedy publikować na Facebooku i Instagramie?, <https://empemedia.pl/kiedy-publikowac-na-facebooku-i-instagramie/>

¹⁸ L. Doyle, *EU Parliament under attack immediately after voting to brand Russia 'terrorist state'*, https://www.express.co.uk/news/world/1700613/EU-Parliament-cyber-attack-Russia-state-terrorist-vote-latest-Ukraine-war?fbclid=IwAR3lsa2x_aDYbiSkEzC8HYTpBXq63U1waXSjhscAFVY2XxEDu7r65LTOsw

a. Autor postu, Brian K., prawdopodobnie mieszkaniec Brazylii, napisał: „What about the UK? USA? Saudi Arabia? Israel? The level of hipocrisy is astounding” (pol. „A co z Wielką Brytanią? USA? Arabią Saudyjską? Izraelem? Poziom hipokryzji jest zdumiewający”).

b. Autor postu, Bouaziz N., prawdopodobnie mieszkaniec Algerii, napisał: „If the European Parliament classifies Russia today as a terrorist state, they must also classify America, Britain, France, Spain, Italy, Germany, and every country that invaded Iraq, Syria, and Yemen in the same list (the list of terrorism)”. (pol. Jeśli Parlament Europejski klasyfikuje dziś Rosję jako państwo terrorystyczne, musi również zaklasyfikować Amerykę, Wielką Brytanię, Francję, Hiszpanię, Włochy, Niemcy i każdy kraj, który najechał Irak, Syrię i Jemen na tej samej liście (lista terroryzmu).

c. Autor postu, Joshua William N., prawdopodobnie mieszkaniec Ugandy, napisał: „And Europeans were the first sponsors of terror in many comtries and they hav not even apologized and payed back wht they stole like from Africa. (pol. A Europejczycy byli pierwszymi sponsorami terroru w wielu krajach i nawet nie przeprosili i nie odptacili tego, co ukradli, jak z Afryki).

2. Rosja tylko broni siebie i innych krajów przed wartościami europejskimi, takimi jak promocja homoseksualizmu itp.

a. Autor postu, prawdopodobnie Rosjanin mieszkający (lub osoba o pochodzeniu rosyjskim) w Estonii, Alexandr K., napisał: „I've heard countries that want to join the European Union should recognize same-sex marriage as legal. and this is for, which is tantamount to the destruction of our prosperous future of EU. And when Russia wanted to protect itself from this, as the same Syria, Iraq, etc., they suddenly became terrorists.... cmn human been! wake up...”. (pol. Słyszałem, że kraje, które chcą przystąpić do Unii Europejskiej, powinny uznać małżeństwa osób tej samej płci za legalne. i to jest dla mnie jak wszystkie kwiaty kwitną, co jest równoznaczne ze zniszczeniem naszej pomyślnej przyszłości UE. A kiedy Rosja chciała się przed tym uchronić, jak ta sama Syria, Irak itd., nagle stali się terrorystami.... no człowieku! Obudź się...).

3. Ośmieszanie decyzji Parlamentu Europejskiego.

a. Autor postu, prawdopodobnie Rosjanin mieszkający w Estonii, Vitaly S., napisał: „The European Parliament must recognize itself as a sponsor of idiocy”. (pol. Parlament Europejski musi uznać się za sponsora idiotyzmu).

b. Autor postu, Paolo Daniele S. prawdopodobnie mieszkaniec Włoch, napisał: „Good job, now you're main sponsor of idiocy”. (pol. Dobra robota, teraz jesteś głównym sponsorem idiotyzmu).

4. Komentarze mające na celu zmianę tematu na problemy historyczne czy kryzys uchodźczy. Wśród komentarzy przewijają się też głosy chcące zmienić narrację i skierować ją na wewnętrzne problemy Unii Europejskiej. Z jednej strony część komentarzy jest związana z konfliktem Cypryjsko-Tureckim. Autorami profili komentujących są greccy działacze i sympatycy partii skrajnie lewicowych. Z drugiej jednak strony można zauważyć komentarze prawdopodobnie obywateli Węgier, jacy krytykują politykę UE wobec swojej ojczyzny, oraz udostępniają filmy z imigrantami z krajów muzułmańskich. Warto zaznaczyć, że obecnie Węgry, Grecja i Cypr to kraje na które ma największy wpływ Rosyjska propaganda, co może jednoznacznie wpływać na nastroje społeczne tych państw¹⁹.

Tabela 1. Statystyki analizowanych postów.

Nazwa Postu	Liczba kliknięć „lubię to”	Liczba kliknięć „super”	Liczba kliknięć „trzymaj się”	Liczba kliknięć „ha ha”	Liczba kliknięć „wow”	Liczba kliknięć „przykro mi”	Liczba kliknięć „wrr”	Liczba Komentarzy	Liczba udostępnień postu
Post Europejskiego Parlamentu	Okolo 2,5 tys.	33 3	34	46 8	24	15	57	Okolo 1 tys.	652
Post Euronews English	226	31	4	48	2	4	6	218	35
Post ABC News	522	69	4	74	12	1	3	219	61

Źródło własne.

¹⁹ G. X. Protopapas, *Anti-Americanism and Russian propaganda in Greece*, <https://www.ifimes.org/en/researches/anti-americanism-and-russian-propaganda-in-greece/5067>; Ch. Steele, *How Russia spreads its influence in Europe*, <https://www.ekathimerini.com/opinion/interviews/1193943/how-russia-spreads-its-influence-in-europe/>

Komentarze pod postem w większości są pozytywne i wspierają decyzję Parlamentu Europejskiego, jednak jak pokazały przykłady powyżej, można wydzielić cztery podstawowe wątki negatywne:

1. Dlaczego to nie inne kraje (w szczególności USA czy Turcja) zostały oskarżone o wsparcie terroryzmu. Ten wątek był szczególnie podnoszony przez użytkowników z tak zwanego globalnego południa.

2. Rosja broni wartości konserwatywnych. Najczęściej komentarze pisali osoby mające pochodzenie rosyjskie mieszkające w krajach post-socjalistycznych (Bułgaria, Estonia).

3. Ośmieszenie decyzji Parlamentu Europejskiego. Sądząc po analizie profilów, są to aktywni zwolennicy partii skrajnie prawicowych, szczególnie z Europy Zachodniej (Włochy, Francja).

4. Nawiązywanie do innych problemów Europy. Tutaj natomiast największa liczba komentarzy pochodziła z Grecji w kontekście konfliktu Cypryjskiego (większość profili posiadała afiliację skrajnie lewicową), Węgierskie profile natomiast komentowały wątki związane z kryzysem uchodźczym w Europie.

Wśród komentarzy znajdują się też te, które pochodzą z tak zwanych „fake kont”, jak na przykład komentarz użytkowniczki Marianna Raftti²⁰. Jej profil obserwowany jest aż przez 8554 użytkowników. Sama zaś treść postów to mieszanina teorii spiskowych i soft porno. Profile takie, jak wyżej wspomniany ma za zadanie przez swoją pornograficzną treść wabić potencjalnych użytkowników do obserwowania go, a następnie dzięki algorytmu, komentarze będą się wyświetlać wszystkim osobą, które obserwują nieprawdziwe konto. Co najciekawsze, same konto, biorąc pod uwagę nazwę, sugeruje śródziemnomorskie pochodzenie, natomiast część postów i sam komentarz napisany jest w języku rosyjskim. Treść postu opublikowanego pod wpisem PE przez profil w języku rosyjskim brzmi: „Вы развязали руки России ! Вы открыли ящик Пандоры !” (pol. Rozwiązaliście ręce Rosji! Otworzyliście puszkę Pandory!).

Kolejny post Euronews English posiada znacznie mniej udostępnień i komentarzy niż wcześniej analizowany wpis (tabela 1). Treść komentarzy nie odbiega znacząco od tych przytoczonych powyżej. Dostrzegalne jest jednak, że administrator profilu znacząco zmniejszył liczbę komentarzy niezgodnych z regulaminem. Pozostawiono natomiast interesujące przypadki, choćby komentarz użytkownika John Kelly: „We must welcome the arrival of 10

²⁰ <https://www.facebook.com/marianna.raftti>

million refugees from Ukraine into our EU homes in the next few weeks ” (pol. Musimy powitać w najbliższych tygodniach przybycie 10 milionów uchodźców z Ukrainy do naszych unijnych domów). Co ciekawe, sam użytkownik posiada tylko 24 znajomych i większość z nich posiada w profilach flagi Palestyny, co jednoznacznie może zaświadczać o tym, że albo nie mieszka w Unii Europejskiej, albo jest emigrantem. Ponadto jego profil nie posiada ani jednego wpisu, a zdjęcie profilowe przedstawia prawdopodobnie wydarzenia odbywające się na bliskim wschodzie. Tym samym można domniemywać, że komentarz miał za zadanie wpłynąć na przeciwników emigrantów w Europie. Podobne działania dotyczące uchodźców z krajów globalnego południa również wykorzystano w poprzednio analizowanym poście. Wśród komentujących można znaleźć również osoby jawnie wspierające rosyjską propagandę z flagami Rosji i tzw. „Noworosji”. Co ciekawe²¹ Raymond M. napisał: „Russia is the savior of the world! The West is the terrorist who gives weapons to the dirty Nazi Ukrainians” (pol. Rosja jest zbawcą świata! Zachód to terrorysta, który daje broń brudnym nazistowskim Ukraińcom!). Interesujące jest to, że mimo flag Rosji w swoim profilu, sam używa języka węgierskiego i deklaruje Budapeszt jako miejsca w jakim przybywa. Z kolei Benjamin S. jest prawdopodobnie Rosjaninem mieszkającym w Niemczech. Świadczą o tym polubienia profili, na przykład polityki niemieckiej partii AfD i niemieckich mediów. Profil jest jednak niezwykle aktywny w antyukraińskiej retoryce. Komentarz pod omawianym postem brzmiał: „Now it officially gives Russia the right to use nuclear weapons. She sponsors terrorism, now she doesn't care. Stupid politicians from the European Parliament” (pol. Teraz oficjalnie daje Rosji prawo do użycia broni jądrowej. Sponsoruje terroryzm, teraz jej to nie obchodzi. Głupi politycy z Parlamentu Europejskiego). Jak widać, również posty mają na celu wywołanie lęku związanego z wojną nuklearną w Europie.

Ostatni analizowany post pochodzi z agencji informacyjnej ABC NEWS. W tym przypadku widać, że większość komentarzy wspiera decyzję Parlamentu Europejskiego. Podobnie jak we wcześniejszych komentarzach, to mieszkańcy globalnego południa publikują komentarze mające na celu usprawiedliwienie Rosji i dyskredytację „Zachodu”. Naeem H.. prawdopodobnie z Pakistanu, napisał, że „Russia is innocent country” (pol. Rosja to niewinny kraj). Z kolei Tilzy Ch. z Nigerii, uważa, że „European Union is the real Terrorist” (pol. Unia Europejska to prawdziwy terrorysta). Podobnych komentarzy atakujących Sojusz Północnoatlantycki czy Europę jest około 20. i wszystkie pochodzą prawdopodobnie z profili zarejestrowanych w

Nigerii. Co ciekawe, profile te w większości mają zdjęcia wojsk rosyjskich lub Prezydenta Rosji w swoich albumach. Może świadczyć to o „zakupie” użytkowników, których praca polega na powielaniu propagandy w zachodnim Internecie, nie jest to jednak nowy trend²².

WNIOSKI

Obecnie mija już 9. miesiąc totalnej wojny, jaką wywołała Rosja atakując Ukrainę na całej linii frontu. Oprócz działań konwencjonalnych, również i w Internecie przechodzi wojna, którą można nazwać hybrydową. W artykule przeanalizowana została reakcja na portalu społecznościowym Facebook na decyzję Europejskiego Parlamentu o nazwanie Federacji Rosyjskiej krajem wspierającym terroryzm. Sądząc po komentarzach użytkowników, można stworzyć pewną „mapę” związaną z narracją propagandową biegnącą z Kremla. Warto podkreślić, że nie wszystkie profile, jakie wzięły udział w dyskusji, były nieprawdziwe (tzw. *fake konta*). Część była autentyczna, lecz powielała argumenty propagandowe. Najczęściej wybrzmiewały komentarze antyzachodnie. Co ciekawe, analizowane były profile zarejestrowane właśnie na zachodzie, więc mogą wzbudzać zdziwienie takie głosy, tym bardziej, że większość ich autorów to mieszkańcy globalnego południa. Według wstępnej analizy, o ile w amerykańskiej agencji ABC NEWS były to przede wszystkim osoby pochodzące prawdopodobnie z Nigerii, o tyle w Europejskich profilach, były to osoby pochodzące z bliskiego wschodu. Komentarze te są szczególnie niebezpieczne dla odbiorców mieszkających w Unii Europejskiej, ale mających korzenie migracyjne z globalnego południa. Mogą one prowadzić do niepokoju społecznego wśród tej grupy Europejczyków. Kolejną ciekawostką są komentarze prawdopodobnie Rosjan (lub osób pochodzących z byłego bloku socjalistycznego) jakie w swoich wypowiedziach usprawiedliwiają działania Rosji, podkreślając jej konserwatyzm, a UE zarzucają gei-propagandę *et cetera*. To również zabieg kierowany przede wszystkim na użytek wewnętrzny Rosji, ale jak się okazuje, narracja ta przebija się do „rosyjskojęzycznej” części Europy. Warto podkreślić, że w samej Rosji portal Facebook jest zakazany, i obywatele Rosji mogą z niego korzystać tylko przez system VPN²³, co tak naprawdę niweluje możliwość

²² *Russian-led troll network based in west Africa uncovered,*

<https://www.theguardian.com/technology/2020/mar/13/facebook-uncovers-russian-led-troll-network-based-in-west-africa>

²³L. Harding, *Russia bans Facebook and Instagram under 'extremism' law,*
<https://www.theguardian.com/world/2022/mar/21/russia-bans-facebook-and-instagram-under-extremism-law>

zostawienia komentarzy przez „zwykłych Rosjan”. Kolejny kontent to środowiska skrajnej lewicy i skrajnej prawicy, szczególnie wśród krajów tzw. „starej Unii”. Ich komentarze mają na celu ośmieszenie decyzji Unii Europejskiej oraz zmianę narracji na problemy wewnątrz Unii jak na przykład kryzys cypryjski, czy problem migracji z bliskiego wschodu (szczególnie bazując na społeczeństwach krajów jakie od dłuższego czasu narażone są na moskiewską propagandę). Ostatnim rodzajem komentarzy są te, mające na celu wzbudzenie poczucia strachu i lęku wśród obywateli Europy na przykład „wojnę nuklearną” czy „zalaniem Europy przez 10 mln uchodźców”. Wszystkie powyższe wątki mają za zadanie jednak zmniejszenie poparcia dla Ukrainy wśród europejskiego społeczeństwa. Propaganda jest wielowątkowa i stworzona dla różnych odbiorców mediów społecznych. Jak jednak pokazują badania, intensywne działania wojny hybrydowej niespecjalnie wpływają na społeczeństwo, co było analizowane na przykładzie ukraińskiej młodzieży²⁴. Reasumując, wojna trwa również w Internecie, a hejt cyberspołeczny obecny jest aktualnie na każdej platformie społecznościowej. O bezpieczeństwo nie tylko powinny zabiegać same portale, służby mundurowe, organizacje pozarządowe, ale też obywatele powinni być świadomi zagrożenia, jakie na nich czeka w sieci.

BIBLIOGRAFIA

REFERENCES LIST

PIŚMIENNICTWO

LITERATURE

Carr J., *Inside Cyber Warfare. Mapping the Cyber Underworld*, O'Reilly 2nd edition, 2012.

Clarke R. A, *Cyber War. The Next Threat to National Security and What to Do About It*, 2010.

Doyle L. , *EU Parliament under attack immediately after voting to brand Russia 'terrorist state'*,

https://www.express.co.uk/news/world/1700613/EU-Parliament-cyber-attack-Russia-state-terrorist-vote-latest-Ukraine-war?fbclid=IwAR3lsa2x_aDYbiSkEzC8HYTpBXq63U1waXSjhscAFVY2XxEDu7r65LTOsw

F.G. Hoffman, *Conflict in the 21st century: Rise of the Hybrid Wars*, Arlington 2007 [online], http://www.potomac institute.org/images/stories/publications/potomac_hybridwar_0108.pdf

Gruszczak A., *Hybrydowość współczesnych wojen – analiza krytyczna* [w:] *Asymetria i hybrydowość – stare armie wobec nowych konfliktów*, W. Sokała, B. Zapała (red.), Warszawa 2011.

²⁴ M. Kamionka, *Patriotism of the Young Generation in Ukraine in the Era of Hybrid War*, “Lithuanian Annual Strategic Review” 18, 2020, s. 221-239.

- Harding L., *Russia bans Facebook and Instagram under 'extremism' law*,
<https://www.theguardian.com/world/2022/mar/21/russia-bans-facebook-and-instagram-under-extremism-law>
- Internet i Social Media w Polsce 2022 – raport*, [https://empemedia.pl/internet-i-social-media-w-polsce-2022-
raport/](https://empemedia.pl/internet-i-social-media-w-polsce-2022-raport/)
- Jachyra D., *Trollowanie – Antyspołeczne Zachowania w Internecie, Sposoby Wykrywania I Obrony*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego Nr 656 Studia Informatica”, Nr 28, Szczecin 2011.
- Kamionka, M., *Patriotism of the Young Generation in Ukraine in the Era of Hybrid War*, *Lithuanian Annual Strategic Review* 18, 2020, <https://doi.org/10.47459/lasr.2020.18.10>.
- Lasica D. T., *Strategic Implications of Hybrid War: A theory of victory*, Fort Leavenworth 2009.
- Nemeth W. J., *Future war and Chechnya: A case for hybrid warfare*, Monterey, CA 2002 [online], [http://
calhoun.nps.edu/bitstream/handle/10945/5865/02Jun_Nemeth.pdf?sequence=1](http://calhoun.nps.edu/bitstream/handle/10945/5865/02Jun_Nemeth.pdf?sequence=1)
- Protopapas George X., *Anti-Americanism and Russian propaganda in Greece*,
<https://www.ifimes.org/en/researches/anti-americanism-and-russian-propaganda-in-greece/5067>
- Reisner J., *Informacja o Widowni Telewizyjnej W Polsce w I Kwartale 2021 Roku*, Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, departament monitoringu, Warszawa 2021
- Russian-led troll network based in west Africa uncovered*,
[https://www.theguardian.com/technology/2020/mar/13/facebook-uncovers-russian-led-troll-network-
based-in-west-africa](https://www.theguardian.com/technology/2020/mar/13/facebook-uncovers-russian-led-troll-network-based-in-west-africa)
- Steele Ch, *How Russia spreads its influence in Europe*,
[https://www.ekathimerini.com/opinion/interviews/1193943/how-russia-spreads-its-influence-in-
europe/](https://www.ekathimerini.com/opinion/interviews/1193943/how-russia-spreads-its-influence-in-europe/)
- Svetoka, S., *Social Media as a Tool of Hybrid Warfare*. NATO Strategic Communications Centre of Excellence, Riga 2016.
- Герасимов В., *Ценность науки в предвидении*, „Военно-промышленный курьер” z 27 II 2013 r., [online], <http://www.vpk-news.ru/articles/14632>, tłumaczenie na język angielski, [https://inmoscowsshadows.
wordpress.com/2014/07/06/the-gerasimov-doctrine-and-russian-non-linear-war/](https://inmoscowsshadows.wordpress.com/2014/07/06/the-gerasimov-doctrine-and-russian-non-linear-war/)
-

Copyright (c) 2023 Mateusz Kamionka

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.